

חולשות
המשפט הפלילי
פרופ' בועז סנג'רו

שוטרים מתחזים, הודאה והרשעה

פסק-הדין שניתן בחודש שעבר, ביולי, בבית-המשפט העליון בעניין ליאור מירז עשוי להמחיש חלק מחולשותיו של המשפט הפלילי הישראלי. ליאור מירז (החשוד-העצור-הנאשם-המורשע-המערער) הורשע בלקיחת שוחד ובשיבוש מהלכי משפט, על רקע פרשה שבה הודלף מידע מחקירת הונאה סמויה של מע"מ. הראיה המרכזית לכך שליאור מירז הוא המדליף, הייתה הודאתו בפני שוטר סמוי בשם "אריאל" בבית-המעצר. ההודאה ניתנה בעקבות הפקת תיאטרון בהשתתפות שישה שחקנים לפחות: שני שוטרים המתחזים לעצורים בתאו של ליאור, כש אחד מהם "חיים" מטיח בליאור שהוא שטינקר ומאיים לפגוע בו; שני שוטרים נוספים המתחזים לעצורים בתא הסמוך שאליו הועבר ליאור, כש אחד מתחזה לחולה שמופקר על-ידי הסוהרים כדי ליצור את הרושם (הנכון, למרבה הצער) שהעצורים חסרי אונים, והשני ("אריאל") תחילה מאשים את ליאור שהוא סוכן סמוי ולאחר מכן מקבל ממנו הודאה; ולפחות שני סוהרים שקיבלו תפקידי-משנה בהצגה שמטרתה ליצור אצל ליאור תחושה שהוא מאוים על-ידי עצורים אחרים החושדים בו שהוא מלשין, עד כי נאלץ להודות בעבירה כדי להוכיח שאיננו "סמוי". לכאורה, הפתרון המשפטי פשוט: סעיף 12 לפקודת הראיות קובע, כי הודאת נאשם שנמסרה מחוץ לביהמ"ש תהיה קבילה רק אם הייתה "חופשית ומרצון". השופט ניל הנדל קבע כי יש לשלול את קבילות הודאתו של ליאור "לנוכח העובדה שאנשי משטרה שפעלו כסוכנים סמויים איימו

הגיעה העת שהכנסת תתקן את החוק, כך שלא ניתן יהיה להרשיע על בסיס הודאת הנאשם לבדה, אלא תידרש ראיה משמעותית נוספת. עד אז נמשיך להרשיע גם את החפים מפשע

על המערער. איום זה הוא אשר הביא בפועל להודאה הבודדת שמסר".

אחד השוטרים-המתחזים אף הטיח בליאור: "אתה זיינת אותי, אתה שוטר, אתה סמוי", ואיים שהיה דוקר אותו אם ליאור לא היה מבוגר; ובפסק-הדין נקבע אף שליאור היה במצב נפשי רעוע - והשוטרים ידעו על כך וניצלו זאת. כפי שמציין השופט הנדל, "אדם מן היישוב - ונזכיר כי המערער

הוא אדם מבוגר, עובד ציבור ותיק ללא עבר פלילי - אינו יכול לדעת מראש מה תלד סיטואציה מעין זו, אם יוכה או יידקר בסופו של יום אם לאו".

לפיכך, קבע הנדל, כי ההודאה לא הייתה רצונית אלא ניתנה בעקבות איומים, וכי יש לזכות את ליאור: "כשם שנאשם המצוי בחדר החקירות יכול להחליט להודות לשווא כדי לזכות בעונש מקל או כדי לסייע לחבר, כך יכול נאשם המצוי בחברת עבריינים להחליט כי עדיף לו להודות ולשמור על שלמות איבריו".

אלא שפסיקתו הנכונה של השופט הנדל איננה משקפת את יחסם הרגיל של השופטים להודאות. חרף המחקרים החדשים המצביעים על תופעה של הרשעות-שווא על בסיס הודאות-שווא, שהביאוני להציע להפסיק לראות בהודאה את "מלכת הראיות", ולראותה כ"קיסרית הרשעות-השווא", שופטים רבים עדיין מוכנים לקבל כל הודאה, ולהרשיע על בסיסה לבדה.

השופט הנדל נותר במיעוט. שני שופטי הרוב קיבלו את ההודאה, והרשיעו. הם אף הסבירו, שליאור מירז הודה לא בשל האיומים, אלא משום שנוצרו בינו לבין השוטר-המתחזה "אריאל" קשר טוב ויחסי אמון. אסתפק בעובדה שההודאה ניתנה כחצי שעה בלבד לאחר שליאור הועבר לתאו של "אריאל"; ורק כרבע שעה לאחר ש"אריאל" האשים את ליאור בהיותו סוכן סמוי. כשמאוד רוצים להאמין לכל הודאה ולהרשיע, מגיעים שופטים גם לסיפור משונה על היווצרות קשר אמיץ ויחסי אמון בין עצורים, שמולידים הודאה בעבירה פלילית תוך רבע שעה. אחד משופטי הרוב אף כתב על "האמון ויחסי הרעות שנרקמו אט-אט". אשרי המאמין.

הגיעה העת שהכנסת תתקן את החוק, כך שלא ניתן יהיה להרשיע על בסיס הודאת הנאשם לבדה, אלא תידרש ראיה משמעותית ועצמאית נוספת. עד אז נמשיך (כחברה) להרשיע את כל הנאשמים כמעט - גם את האשמים וגם את החפים מפשע. ●